ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-24
УДК 338.45; 338.14; 336.64

Герасименко А.В.
здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Herasymenko Alina
Ivan Franko National University of Lviv

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

FINANCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE CURRENT REALITIES OF UKRAINE

Статтю присвячено комплексному аналізу фінансово-економічного розвитку промислових підприємств до початку повномасштабного збройного вторгнення на суверенну територію України, та у перший рік війни. Зокрема, у частині аналізу до початку повномасштабної війни: здійснено аналіз основних фінансово-економічних показників розвитку промисловості; здійснено аналіз капітальних інвестицій у промисловість та оцінено їх роль у створенні валової доданої вартості в останні роки; висвітлено стан інноваційної діяльності промислових підприємств, тощо. У частині аналізу, що стосується фінансово-економічного розвитку промислових підприємств у перший рік війни в Україні: здійснено аналіз ключових фінансово-економічних показників розвитку промислових підприємств у 2022 р., порівняно з 2021 р.; проаналізовано масштаб руйнувань та збитків, завданих промисловості; висвітлено основні напрями відбудови промислового сектору згідно Плану відновлення України. На основі одержаних результатів, виокремлено основні фінансово-економічні тенденції розвитку промислових підприємств в сучасних реаліях України.

Ключові слова: *промислові підприємства, промисловість, фінансово-економічний розвиток промисловості, російсько-українська війна, відбудова промисловості.*

The past few years have brought unprecedented social, economic and political upheavals around the world, unprecedented in the 21st century. Inevitable losses in the form of tens of thousands of human victims and devastating consequences have materialized in Ukraine: the full-scale war launched by the Russian Federation on 24 February 2022 has affected literally every sphere of economic activity in the country and continues to negatively affect not only the state of the national but also the global economy. Given that the industrial sector is considered to be the engine of any modern economy in the world, the study of the main financial and economic trends in the development of industry in the current realities of Ukraine is of particular relevance. The article is devoted to a comprehensive analysis of the financial and economic development of industrial enterprises before the beginning of a full-scale armed invasion of the sovereign territory of Ukraine, and in the first year of the war. In particular, in terms of the analysis before the outbreak of full-scale war, the author analyses the main financial and economic indicators of industrial enterprises; analyses the situation with capital investments of industrial enterprises and assesses their role in the creation of gross value added in recent years; analyses the sources of capital investments of industrial enterprises; highlights the state of innovation activity of industrial enterprises, etc. Regarding the analysis of the financial and economic development of industrial enterprises in the first year of the war: the author analyses the change in the key financial and economic indicators of industrial enterprises in 2022 compared to 2021; the extent of destruction and damage caused to industrial enterprises; key government actions to minimize the negative impact of the war on the development of industrial enterprises; the main principles of rebuilding the industrial sector after the war according to the government's plan. On the basis of the results obtained, the main financial and economic trends in the development of industrial enterprises in the current realities of Ukraine are highlighted.

Key words: *industrial enterprises, industrial sector, financial and economic development of industrial enterprises, Russian-Ukrainian war, rebuilding of the industrial sector.*

Постановка проблеми. Останні декілька років принесли безпрецедентні як для XXI століття множинні соціальні, економічні та політичні потрясіння по всьому світу. Невідворотні втрати у вигляді десятків тисяч людських жертв та руйнівні наслідки матеріалізувались на теренах України: повномасштабна війна, розпочата Російською Федерацією 24 лютого 2022 року, торкнулася буквально кожної

© Герасименко А.В., 2023

сфери господарської діяльності в країні та продовжує негативно впливати не лише на стан вітчизняної, але і світової економіки. Зважаючи на те, що саме промисловий сектор вважається локомотивом будь-якої сучасної економіки світу, особливої актуальності набуває дослідження ключових фінансово-економічних тенденцій розвитку вітчизняної промисловості в сучасних реаліях України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика різнобічних аспектів розвитку промислових підприємств в сучасній Україні перебуває у полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, слід віддати належне праці Л.В. Дейнеко та ін. [1], в якій висвітлюються проблеми розвитку промислового сектору України у контексті забезпечення зростання та оновлення вітчизняної економіки; працям І.М. Дашко [2], В.В. Гурочкіна, Л.В. Кравченко [3], В.В. Бобиля, С.С. Дехтяра [4] та багатьом ін., в яких проаналізовано розвиток промислових підприємств в Україні в останні роки (до повномасштабного збройного вторгнення). Слід зазначити про численні дослідження стану та перспектив розвитку промисловості в Україні, які здійснюються міжнародними організаціями в рамках проектів та програм допомоги, в зв'язку із воєнним вторгненням в Україну.

Віддаючи належне працям науковців та практиків, враховуючи стрімкий характер розвитку подій у сучасних реаліях, фінансово-економічний розвиток підприємств в Україні потребує комплексного аналізу, а основні його тенденції – узагальнення з метою поглиблення розуміння фінансово-економічних наслідків війни для промислових підприємств та перспектив їх розвитку з настанням миру.

Мета статті полягає в комплексному аналізі фінансово-економічного розвитку промислових підприємств та узагальненні його основних тенденцій в сучасних реаліях України.

Виклад основного матеріалу. Світова практика переконливо свідчить, що стабільне економічне зростання можливе лише на основі випереджаючого індустріального розвитку. Промисловість в Україні відноситься до провідних галузей національної економіки, що забезпечують формування фундаменту соціально-економічного розвитку [1, с. 14].

Від стану та розвитку промисловості залежать інші галузі національної економіки, соціально-культурне та адміністративно-політичне будівництво, а отже, й рівень життя громадян, розвиток суспільства та держави в цілому [2, с. 2]. Промислові галузі та тенденції їх розвитку нерозривно пов'язані із динамікою розвитку економіки будь-якої країни світу в цілому, що формує з боку уряду країн особливе відношення та пріоритетність розвитку власного промислового сектору, з віднесенням окремих його галузей до стратегічно важливих [5, с. 42].

Відповідно до класифікації видів економічної діяльності, промислове виробництво в Україні класифікують у секціях B «Добувна промисловість та розроблення кар'єрів», C «Переробна промисловість», D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», E «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» та F «Будівництво» [6].

Слід зазначити, що з 1991 року промислове виробництво в Україні зазнало колосального спаду. При чому, експерти наголошують: «Говорити, що причиною такого зменшення було розірвання економічних та виробничих зв'язків, які існували до цього, які створювалися не на базі єдиного промислового комплексу України, а як частина народного господарського комплексу колишнього СРСР абсолютно безпідставно. І це підтверджують дані статистики – спад відбувався поступово. Відбувалося імпортозаміщення, знижувався експорт» [7].

Без сумнівів, національна економіка України зазнала справжнього шоку внаслідок повномасштабної воєнної агресії Російської Федерації з 24 лютого 2022 року. Неготовими до чергових випробувань після пандемії COVID-19 виявилися і промислові підприємства України.

Перш за все, проаналізуємо фінансово-економічний стан розвитку промислових підприємств в Україні до початку повномасштабного воєнного вторгнення (табл. 1).

Зокрема, в 2021 р. частка активних промислових підприємств в загальній кількості активних підприємств склала 11,80% або 82 467 одиниць; кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах становила 2 516,94 тис. осіб, при чому 86,10% із них – працівники, зайняті на підприємствах секцій B, C, D, E.

Аналіз фінансових результатів промислових підприємств свідчить, що до кінця 2021 р. більшість з промислових підприємств подолали збитковість, що мала місце у 2020 р. Якщо після пандемії COVID-19 за підсумками 2020 р. промислові підприємства зазнали збитків у сумі -24,34 млрд. грн., то у 2021 р. фінансовий результат до оподаткування склав 457,89 млрд. грн.

Згідно даних міжнародної спільноти Macrotrends за підсумками 2021 р. Україна посіла 53 місце в рейтингу зі 192 країн за обсягом валової доданої вартості переробної промисловості (20,613 млрд. дол. США). Зазначимо, що 54 місце посіла Греція (18,582 млрд. дол. США), а 51 – Королівство Марокко (21,902 млрд. дол. США) [8].

Розвиток промислових підприємств в Україні відстає від країн-сусідів за рядом показників, зокрема за темпом зростання промислового виробництва (рис. 1).

Таблиця 1

Окремі фінансово-економічні показники діяльності промислових підприємств в Україні, 2017–2021 рр.

Показник/Рік	2017	2018	2019	2020	2021
Кількість активних промислових підприємств, одиниць	71 135	75 887	81 537	81 711	82 467
Частка підприємств промисловості (секції B, C, D, E), %	60,22	*59,77*	59,61	60,00	60,46
Частка підприємств будівництва, %	*39,78*	*40,23*	40,39	40,00	39,54
Частка активних пром. підприємств в загальній кількості підприємств, %	*11,11*	*11,38*	11,69	11,68	11,80
Кількість зайнятих працівників на пром. підприємствах, тис. осіб	2 627,90	2 629,90	2 598,93	2 514,09	2 516,94
Частка зайнятих осіб на підприємствах промисловості (секції B, C, D, E), %	88,82	88,13	86,75	86,91	86,10
Частка зайнятих осіб на підприємств будівництва, %	*11,18*	*11,87*	*13,25*	*13,09*	*13,90*
Частка зайнятих осіб на промислових підприємствах у загальній кількості зайнятих осіб, %	*31,77*	*30,36*	*28,42*	*27,76*	*27,79*
Обсяг реалізованої промислової продукції, млрд. грн.	2 625,86	3 045,20	3 019,38	3 236,37	4 678,91
Обсяг виробленої будівельної продукції, млрд. грн.	105,68	141,21	181,70	202,08	258,07
Індекс промислового виробництва, %	97,10	95,30	91,70	104,50	97,80
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування пром. підприємств, млрд. грн.	83,93	160,57	182,73	-24,34	457,89
Частка збиткових промислових підприємств, %	28,35	27,20	27,05	29,70	28,85
Знос матеріальних активів, %	55,05	60,60	55,70	56,48	54,52
Обсяг капітальних інвестицій у промисловість, млрд. грн.	195,48	255,89	316,54	220,15	298,65
Обсяг валової доданої вартості промисловості, млрд. грн.	694,29	829,31	898,07	878,18	1262,07
Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості пром. підприємств, %	16,2	16,4	15,8	16,8	x
Індикатор ділової впевненості підприємств переробної промисловості	-4,80	-4,60	-5,80	-11,80	-8,10
Індикатор ділової впевненості підприємств будівництва	-24,60	-18,40	-19,50	-30,70	-21,70

Джерело: обчислено та складено автором на основі [6]

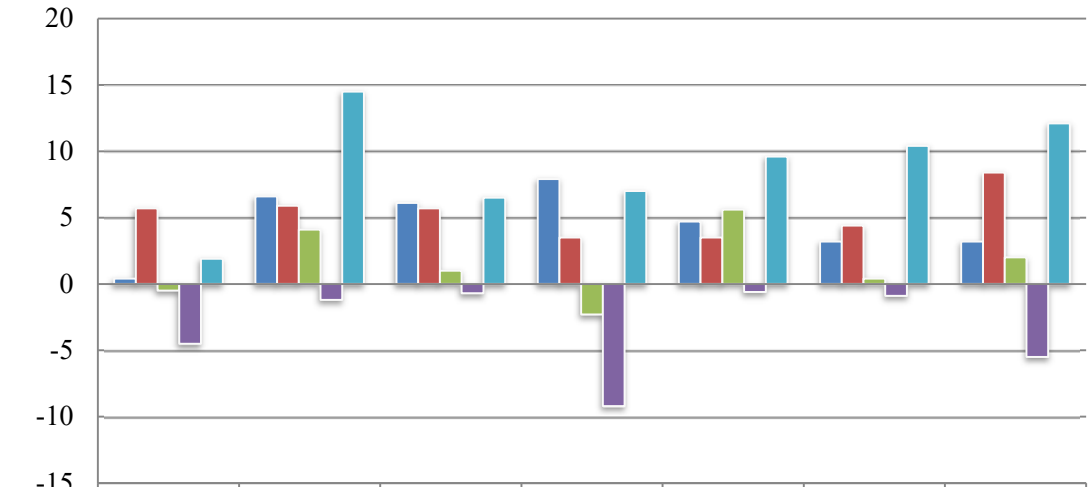

	Україна	Польща	Білорусь	Румунія	Угорщина	Словакія	Молдова
2017	0,4	6,6	6,1	7,9	4,7	3,2	3,2
2018	5,7	5,9	5,7	3,5	3,5	4,4	8,4
2019	-0,5	4,1	1	-2,3	5,6	0,4	2
2020	-4,5	-1,2	-0,7	-9,2	-0,6	-0,9	-5,5
2021	1,9	14,5	6,5	7	9,6	10,4	12,1

Рис. 1. Темпи зростання індексу промислового виробництва України та країн-сусідів (%), 2017–2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [9]

Зіставлення динаміки таких фінансово-економічних показників розвитку промислових підприємств як ступінь зносу основних засобів промисловості, частка капітальних інвестицій, спрямованих у промисловість у загальному обсязі капітальних інвестицій підприємств, частка валової доданої вартості промисловості у загальному обсязі валової доданої вартості за останні роки (2017–2021 рр.) (рис. 2) вказує на те, що промислові підприємства активно вкладали фінансові ресурси у матеріальні та нематеріальні активи. Але попри суттєву частку капітальних інвестицій у промисловість, частка створюваної промисловістю доданої вартості – суттєво нижча, що свідчить про низьку інвестиційну віддачу фінансових ресурсів, та про недостатню ефективність їх розподілу між галузями промисловості.

Структура посекторального розподілу капітальних інвестицій, освоєних промисловістю у середньому за період 2017–2021 рр. (рис. 3) вказує на те, що найвища частка капітальних вкладень припадала на переробну промисловість (37,17%), а найнижча –

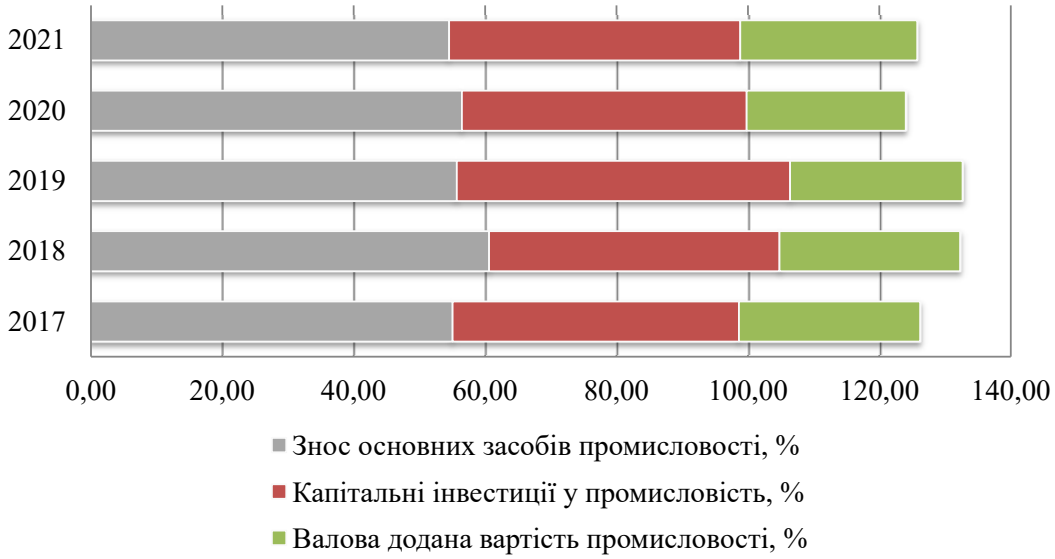

Рис. 2. Знос основних засобів, капітальні інвестиції та валова додана вартість промисловості (%), 2017–2021 рр.

Джерело: обчислено та побудовано автором на основі [6]

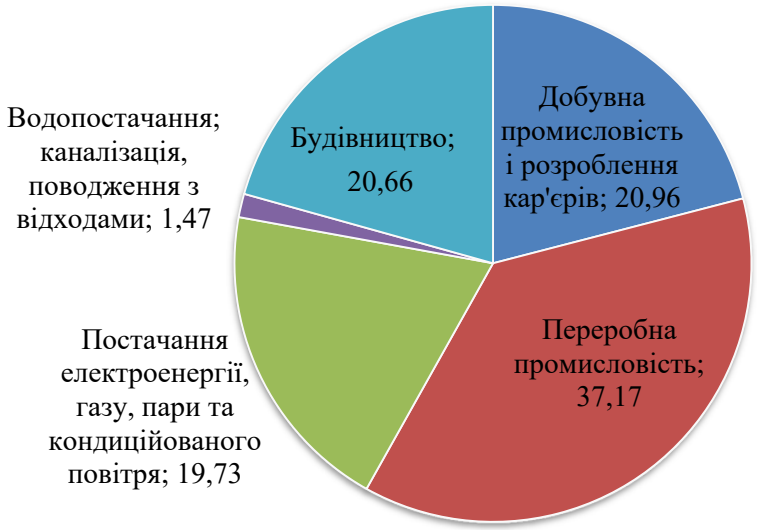

Рис. 3. Структура посекторального розподілу капітальних інвестицій у промисловість (%), в середньому за період 2017–2021 рр.

Джерело: обчислено та побудовано автором на основі [6]

на підприємства галузей водопостачання, каналізації, поводження з відходами (1,47%).

Необхідно зазначити, що за підсумками 2021 р. знос основних засобів на промислових підприємствах залишався на дуже високому рівні, зокрема: на підприємствах сфери постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 68,03%; переробної промисловості – 60,23%, водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 60,18%; будівництва – 45,53%; добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 38,63%.

Стан основних засобів промислових підприємств тісно пов'язаний із важливою проблемою, що роками стримує розкриття їх економічного потенціалу – дуже висока енергоємність виробництва (промисловість споживає близько 32% енергії країни). Зокрема, енергоємність ВВП в Україні у 2019 р. була у 2,5 рази вище, ніж в Польщі, та у 3,3 рази вище, ніж у Німеччині. У 2018 р. втрати енергії через низький рівень енергоефективності підприємств склали близько 1,5 млрд. дол. США [10].

Щодо джерел капітальних інвестицій у промисловість, варто зазначити: за даними 2021 р. частка власних коштів у загальній структурі джерел капітальних інвестицій у підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів склала 99,51%; переробної промисловості – 97%. Основними джерелами капітальних інвестицій підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря були власні кошти – 79,16% та кредити банків та інші позики – 17,22%. Джерелами капітальних інвестицій підприємств водопостачання; каналізації, поводження з відходами були власні кошти – 40,57%, а також кошти державного бюджету (6,69%) і місцевих бюджетів (у минулих роках). Основними джерелами капітальних інвестицій будівельних підприємств були кошти населення на будівництво власних квартир – 39,18%, інші джерела фінансування – 26,19%, та власні кошти – 24,37% [6].

Аналіз джерел капітальних інвестицій у промисловість у 2018–2021 рр. вказує на дуже низький рівень залученості фінансових посередників, зокрема банків до процесу оновлення та модернізації промислових підприємств, а також на тенденцію до зменшення частки банківських кредитів у капітальних інвестиціях промислових підприємств. Аналогічно, частка короткострокових кредитів банків у поточних зобов'язаннях промислових підприємств була не високою та мала тенденцію до зниження (табл. 2).

Виключення становлять підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря: так, в середньому, у 2018–2021 рр. частка кредитів банків та інших позик у капітальних інвестиціях даної галузі склала – 27,16%, при чому левова частка фінансування припадала на іноземні банки.

Варто зауважити, що в розвинених країнах світу, зокрема у Німеччині, банківському кредитуванню промисловості відводиться більш чільне місце в структурі фінансового забезпечення господарської діяльності промислових підприємств. Наприклад, частка кредитів, наданих промисловим підприємствам у загальному обсязі корпоративного кредитного портфелю банків Німеччини – в середньому 55,00%, США – 19,74% (за період 2008–2020 рр.) [11].

Важливо розкрити стан розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні. На сьогоднішній день, країни по всьому світу долучаються до здобутків Четвертої промислової революції або Індустрії 4.0, а найбільш розвинені із них (США, Китай, Німеччина, Північна Корея, Японія та ін.) – привносять до неї, зокрема, шляхом створення та впровадження інноваційних науково-технічних розробок у промисловому виробництві. Враховуючи ці світові тенденції розвитку, активна інноваційна позиція промислових підприємств прирівнюється до їх здатності вижити на ринку та бути конкурентоспроможними.

Таблиця 2

Рівень залученості банківських кредитів у господарську діяльність промислових підприємств, 2018–2021 рр.

Показник/Рік	2018		2019		2020		2021	
	Промислові підприємства	Будівництво	Промислові підприємства	Будівництво	Промислові підприємства	Будівництво	Промислові підприємства	Будівництво
Частка кредитів банків та інших позик у капітальних інвестиціях, %	9,77	2,69	16,76	4,48	6,80	6,03	4,99	3,40
Частка короткострокових кредитів банків у поточних зобов'язаннях, %	10,70	3,76	7,58	5,59	7,32	2,21	6,47	2,59

Джерело: обчислено автором на основі [6]

З приводу цього, слушно процитувати слова засновника та незмінного президента Всесвітнього економічного форуму К. Шваба: «Щоб залишатися конкурентоспроможними, як компанії, так і країни повинні бути на передовій інновацій у всіх її формах, а це означає, що стратегії, які передусім зосереджені на зниженні витрат, будуть менш ефективними, ніж ті, що базуються на пропозиції продуктів і послуг у більш інноваційний спосіб» [12, с. 34].

В Україні за період 2000–2020 рр. частка інноваційно-активних промислових підприємств в загальній кількості промислових підприємств зменшилась на 6,67% і склала 16,80% у 2020 р. Водночас, витрати промислових підприємств на інноваційну діяльність мали позитивну динаміку: за період 2000–2020 рр. їх обсяг збільшився на 718,53% і у 2020 р. становив 14,407 млрд. грн. Аналіз структури джерел фінансування витрат інноваційної діяльності підприємств промисловості за період 2017–2020 рр. свідчить, що найбільшу вагу мали власні кошти підприємств – в середньому 86,45%, тоді як кошти державного бюджету в середньому всього 3,39% .

Таким чином, у період до повномасштабного вторгнення промислові підприємства в Україні перебували на шляху поступового відновлення від соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19. При цьому, закоренілі проблеми розвитку вітчизняної промисловості залишалися без вирішення: високий ступінь зносу основних засобів; висока енергоємність промислового виробництва; обмеженість власними коштами при фінансуванні капітальних інвестицій; низький рівень державної підтримки інноваційної діяльності промислових підприємств, тощо.

У 2022 році фінансово-економічне становище промисловості змінюється критично (рис. 4).

Аналіз окремих показників розвитку промислових підприємств у 2022 р. вказує на суттєві спадні тенденції у порівнянні з 2021 р. Зокрема, у 2022 р., порівняно з 2021 р., кількість активних промислових підприємств зменшилась на 13,62% або на 11 226 одиниць (в тому числі: підприємства промисловості секцій B, C, D, E – на 11,9% або на 5 935 од.; підприємства будівництва – на 16,22% або на 5 291 од.); індекс промислового виробництва зменшився на 43,46%, тобто з 97,8% до 55,3%; індикатор ділової впевненості промислових підприємств на 136,24%; обсяг реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за січень-вересень 2022 р., порівняно з аналогічним періодом минулого року зменшився на 30,06% або на 606,02 млрд. грн. (в тому числі, обсяг продукції реалізованої за межі країни зменшився на 42,07% або на 318,89 млрд. грн.).

В структурі реалізованої промислової продукції за січень-вересень 2022 р. (рис. 5) не спостерігалося спаду в реалізації енергії, навпаки – обсяг реалізованої енергії збільшився на 18,49 млрд. грн. (водночас, реалізація за межі країни зменшилась на 3,97 млрд. грн.).

Слід зауважити, що з 10 жовтня 2022 року енергетичний сектор України став об'єктом ракетних атак з боку Російської Федерації і значно постраждав. Станом на 23 січня 2023 р., енергосистема України пережила 12 ракетних атак ворога та 14 ударів безпілотних літальних апаратів по енергетичних об'єктах [13]. Багатьом промисловим підприємствам вдалося адаптуватися до виробництва в умовах відключень електроенергії за допомогою генераторів, проте далеко не всім, оскільки генератори не можуть забезпечити живленням великі промислові підприємства від яких суттєво залежить відновлення всієї країни.

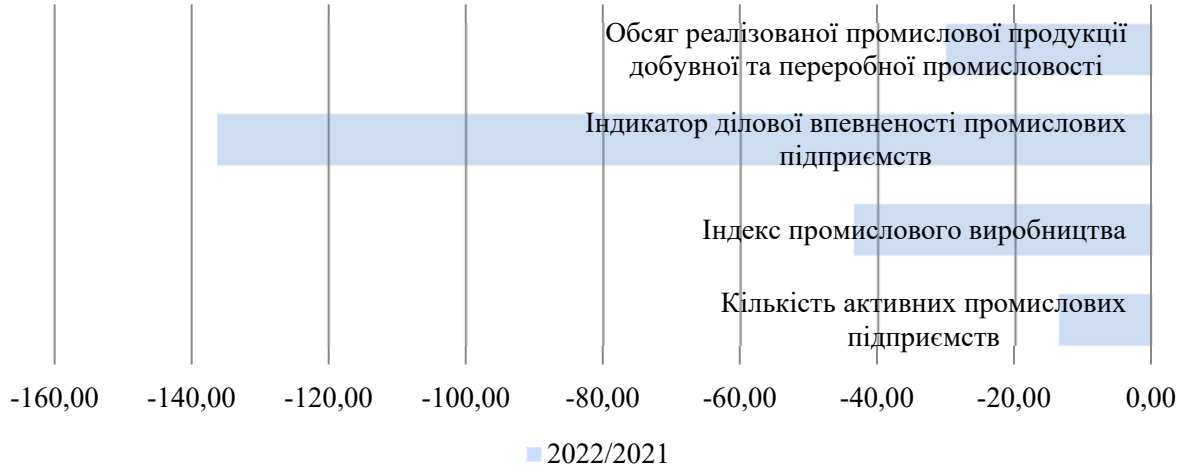

Рис. 4. Темпи спадання окремих показників розвитку промисловості України (%), 2022/2021 р.

Джерело: обчислено та побудовано автором на основі [6]

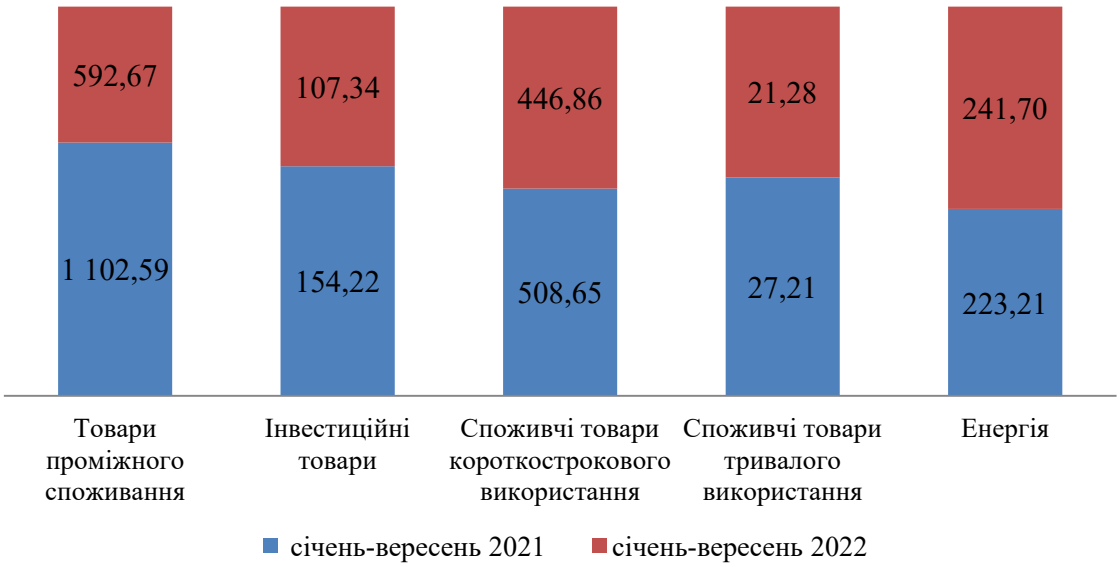

Рис. 5. Структура реалізованої продукції добувної та переробної промисловості, млрд. грн., січень-вересень 2021–2022 р.

Джерело: обчислено автором на основі [6]

Складні фінансово-економічні умови для розвитку чи радше виживання вітчизняної промисловості забезпечують множинні ворожі атаки, яких ледь не щодня зазнають окремі промислові підприємства. Станом на 27.09.2022 р. повністю або частково зруйновано 422 промислових підприємств [14].

Згідно з методологією PDNA Світового банку, станом на 01.07.2022 р. загальна вартість завданих збитків промисловості оцінюється у 8,1 млрд. дол. США, що становить майже 4,1% ВВП країни у 2021 р., 6,3% загальних активів і вражаючі 24,9% сукупного розміру власного капіталу в усіх промислових підсекторах України станом на 3 квартал 2021 р. Найбільше збитків завдано приватному сектору – 5,35 млрд. дол. США (66,3% від загальної суми); решту – державному сектору. Більшість підприємств повністю зруйновані й потребують відновлення з нуля (64,9% або 5,3 млрд. дол. США). Найбільш постраждалі регіони: Донецьк – 4,2 млрд. дол. США (51,7%); Харків – 0,9 млрд. дол. США (11,2%); Київ – 0,6 млрд. дол. США (6,9%) [14].

Масштабність та довгостроковість фінансово-економічних наслідків для промисловості видається навіть більш загрозливою, якщо врахувати розподіл внесків до валової доданої вартості промисловості по регіонам (рис. 6).

З рис. 6 можна побачити, що за останні роки, найбільшу частку у валовій доданій вартості мали промислові підприємства Дніпропетровської області (17,6%), Київської області (11,42%), Донецької області (9,66%) (за виключенням зони проведення АТО), Полтавської (8,85%) та Харківської областей (7,37%). Слід також зауважити, що до війни на Сході України, яка розпочалась вторгненням російських загонів у квітні 2014 р., частка у валовій доданій вартості Луганської області складала – 5,72%, Донецької області – 16,25%, Автономної республіки Крим – 2,16% (за даними 2013 р.).

Загрозливим для промислової безпеки України є той факт, що бойові дії відбуваються у регіонах високої концентрації промислового потенціалу.

Відповідно, Міністерство економіки України реалізовує програму з релокації бізнесу із зони бойових дій. Станом на 16.07.2022 р. серед 467 переміщених підприємств, які вже відновили свою діяльність на новому місці – 33,1% підприємств переробної промисловості [15].

Оцінюючи фінансово-економічні наслідки війни за підсумками першого року, Т. Богдан зазначає: «Гігантські втрати реального ВВП в перший рік війни вирізняють нашу країну від інших епізодів воєнних дій. Так, падіння реального ВВП з темпом 25–50% за один рік конфлікту, як правило, мало місце лише в країнах, що зазнавали капітуляції чи нищівної поразки у війні (Німеччина, Австрія, Японія, Ірак), або ж у країнах, де бойові дії велися на понад 50% території (Боснія і Герцеговина)» [16].

Не зважаючи на таку складну та тривожну ситуацію, урядом України із залученням міжнародних експертів та громадськості активно опрацьовується план відновлення та відбудови національної економіки, в якій промисловому сектору відводиться особливе місце. Зокрема, прем'єр міністр України Д. Шмигаль зазначає: «Ми вже розуміємо, що програма відновлення України стане найбільшим проектом відбудови з часів Другої світової війни» [17].

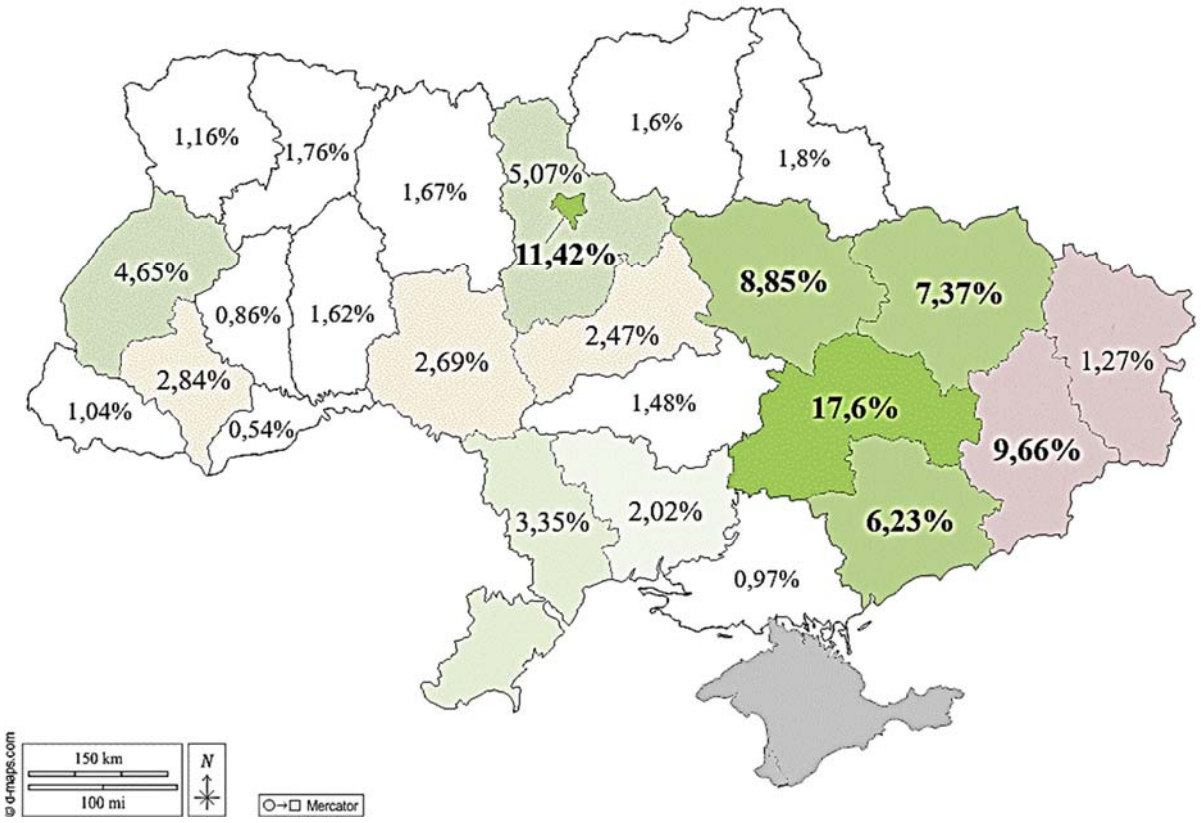

Рис. 6. Регіональний розподіл часток промисловості у валовій доданій вартості України (%) в середньому за період 2014–2020 рр.

Джерело: обчислено автором на основі [6]

Представлений у Лугано 4-5 липня 2022 р. План відновлення України складається з 15 національних програм. Підприємств промисловості різних секцій стосуються Національні програми України «Забезпечення доступу до екстреного фінансування», «Забезпечення доступу до фінансування з конкурентоспроможною вартістю капіталу», «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю», «Відбудова чистого і захищеного середовища», «Підвищення стійкості інтегрованої енергетичної системи», «Модернізація житла регіонів», «Модернізація соціальної інфраструктури» тощо.

Відбудова промисловості в Україні передбачається на основі принципів «зеленої» економіки та в рамках Європейського зеленого курсу.

Як зазначають експерти, «…зусилля з повоєнної відбудови створюють унікальну можливість для підвищення виробничого потенціалу України та залучення іноземного капіталу до трансформації промислового сектора через розвиток сектору виробництва, «зелену» модернізацію та трансфер сучасних технологій. Очікується, що відбудова закладе основу для довгострокового зростання та сприятиме більш тісній інтеграції України у світову економіку» [18].

Слушно додати, що Л.В. Дейнеко та ін. у науково-аналітичній доповіді 2018 р. щодо значення промисловості у забезпеченні зростання та оновлення вітчизняної економіки висловлювали таке занепокоєння: «Поки що в Україні не сформовано цілісного і системного уявлення про напрями необхідних трансформацій та завдання розвитку, яке б сприймалось усіма економічними агентами та зацікавленими особами як узгоджена програма перетворень» [1].

На сьогоднішній день, таке цілісне і системне уявлення є сформованим у плані відбудови національної економіки та в тих програмах, що торкаються промислового розвитку – побудувати конкурентоспроможний, інвестиційно-привабливий, високотехнологічний промисловий сектор на принципах сталого розвитку, інноваційних технологій, посилення Євроінтеграційних зв'язків, та у відповідності до Європейського зеленого курсу.

Фінансовими джерелами відбудови промисловості слугуватимуть кошти міжнародної допомоги, спеціально створених державних фондів, приватних інвесторів та ін. Наразі запущено проект страхування воєнних ризиків, що стимулюватиме приватний сектор спрямовувати інвестиції в Україну. Передбачається стимулювання банківського кредитування.

Враховуючи низький рівень кредитної підтримки банками промислових підприємств в останні роки, окремі фінансово-економічні аспекти співпраці банків і промислових підприємств в Україні в сучасних умовах потребують більш глибокого висвітлення, що і стане предметом майбутніх досліджень.

Висновки. В результаті комплексного дослідження фінансово-економічного розвитку промислових підприємств до початку повномасштабного збройного вторгнення та в перший рік війни, можна дійти висновку, що основними фінансово-економічними тенденціями їх розвитку в сучасних реаліях України є такі:

– падіння індексу промислового виробництва до критичних значень;

– падіння індикатора ділової впевненості до критичних значень;

– зменшення кількості активних промислових підприємств;

– знищення значної кількості активів промислових підприємств;

– скорочення чисельності зайнятих працівників у промисловості;

– скорочення обсягів виробництва та реалізації промислової продукції;

– скорочення обсягів реалізації промислової продукції за межі країни;

– зростання витрат та підвищення собівартості промислової продукції;

– переміщення (релокація) промислових виробництв із зони бойових дій;

– використання альтернативних логістичних рішень у зв'язку із відсутністю доступу до портів і веденням бойових дій;

– використання частиною промислових підприємств альтернативних джерел енергії в умовах екстрених та планових відключень електроенергії (зокрема, генераторів);

– зниження поточного рівня інвестиційної привабливості підприємств промисловості;

– запровадження урядом низки податкових пільг для підприємств промисловості;

– долучення промислових підприємств до участі в наявних програмах відбудови з метою одержання необхідних фінансових ресурсів і нових технологій.

Окремі фінансово-економічні аспекти перспектив розвитку промислових підприємств в Україні, зокрема роль банківського кредитування у відбудові промисловості потребують подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / Л.В. Дейнеко та ін.; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Дейнеко. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2018. 158 с. URL: http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

2. Дашко І.М. Аналіз сучасного стану розвитку промислової галузі України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/88.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

3. Гурочкіна В.В., Кравченко Л.В. Економічна динаміка розвитку промислових підприємств в економіці емерджентного типу. *Економіка та управління підприємствами.* 2020. Т. 31(70). № 3. С. 127–135. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/23.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

4. Бобиль В.В., Дехтяр С.С. Економічний розвиток промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності: Європейський досвід та Українські реалії. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/5.pdf (дата звернення: 30.03.2023).

5. Герасименко А.В. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність і принципи реалізації. *Вісник Університету банківської справи.* 2021. 2(41). С. 40–48. DOI: https://doi.org/10.18371/2221-755X2(41)2021249968 (дата звернення: 31.03.2023).

6. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 20.03.2023).

7. Головін Р. Розвиток промисловості. Нова промислова політика. *LB.ua*. 2019. URL: https://lb.ua/blog/roman_holovin/423465_rozvitok_promislovosti_nova.html дата звернення: 31.03.2023).

8. Macrotrends. Official web-site. URL: https://www.macrotrends.net/countries/ranking/manufacturing-output (дата звернення: 28.03.2023).

9. UNECE. Official web-site. URL: https://w3.unece.org/PXWeb/en (дата звернення: 28.03.2023).

10. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: https://www.kmu.gov.ua/ (дата звернення: 27.03.2023).

11. Herasymenko A. Macroeconomic aspects of the development of bank lending to industrial enterprises: challenges of today. *Economics & Education*. 2022. № 7(3). С. 12–19. DOI: https://doiorg/10.30525/2500-946X/2022-3-2 (дата звернення: 29.03.2023)

12. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. 1st edition. Great Britain: Portfolio Penguin, 2017. 183 p.

13. Доломанжи А., Андаліцька І. Ранкова атака: є влучання в об'єкти енергоструктури. Інформаційне агентство УНІАН. 2023. URL: https://www.unian.ua/economics/energetics/rankova-ataka-u-kijivskiy-oblasti-vluchannya-v-energetichniy-ob-yekt-12122973.html (дата звернення: 27.03.2023).

14. Мороз М., Бондаренко Є. Збитки промисловості через війну. *Вокс Україна*. 27 вересня 2022 р. URL: https://voxukraine.org/zbytky-promyslovosti-cherez-vijnu/ (дата звернення: 27.03.2022).

15. Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua (дата звернення: 31.03.2023).
16. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. *LB.ua*. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 31.03.2023).
17. Кабінет Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua (дата звернення: 31.03.2023).
18. Передумови повоєнної відбудови української промисловості. *UkraineInvest*. 2022. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/21-10-22 (дата звернення: 31.03.2023).

References:

1. Deineko L.V. & others (2018) Development of industry to ensure the growth and renewal of the Ukrainian economy [Rozvytok promyslovosti dlia zabezpechennia zrostannia ta onovlennia ukrainskoi ekonomiky]. Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine, State University "Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine" Available at: http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf (accessed: 30.03.2023). (in Ukrainian)
2. Dashko, I.M. (2020) Analysis of the current state of development of the industrial sector of Ukraine [Analiz suchasnoho stanu rozvytku promyslovoi haluzi Ukrainy]. *Electronic scientific publication "Efficient Economy" – Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektyvna ekonomika"*. № 3. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/88.pdf (accessed: 30.03.2023).
3. Hurochkina, V.V. & Kravchenko, L.V. (2020) Economic dynamics of the development of industrial enterprises in the emerging economy [Ekonomichna dynamika rozvytku promyslovykh pidpryiemstv v ekonomitsi emerdzhentnoho typu]. *Economics and enterprise management – Ekonomika ta upravlinnia pidpryiemstvamy.* Vol. 31(70). № 3. 127–135 pp. Available at: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/23.pdf (accessed: 30.03.2023). (in Ukrainian)
4. Bobyl, V.V. & Dekhtiar, S.S. (2021) Economic development of industrial enterprises in conditions of financial instability: European experience and Ukrainian realities [Ekonomichnyi rozvytok promyslovykh pidpryiemstv v umovakh finansovoi nestabilnosti: Yevropeiskyi dosvid ta Ukrainski realii]. *Electronic scientific publication "Efficient Economy" – Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektyvna ekonomika"*. № 5. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/5.pdf (accessed: 30.03.2023).
5. Herasymenko, A.V. (2021) Bank crediting to industrial enterprises: economic essence and implementation principles [Bankivske kredytuvannia promyslovykh pidpryiemstv: ekonomichna sutnist i pryntsypy realizatsii]. *Bulletin of the University of Banking – Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*. № 2(41). P. 40–48. DOI: https://doi.org/10.18371/2221-755X2(41)2021249968 (accessed: 31.03.2023).
6. State Statistics Service of Ukraine: official web-site. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/ (accessed: 20.03.2023).
7. Holovin, R. (2019) Development of industry. New industrial policy [Rozvytok promyslovosti. Nova promyslova polityka]. *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/blog/roman_holovin/423465_rozvitok_promislovosti_nova.html (accessed: 31.03.2023).
8. Macrotrends: Official web-site. Available at: https://www.macrotrends.net/countries/ranking/manufacturing-output (accessed: 28.03.2023).
9. UNECE: Official web-site. Available at: https://w3.unece.org/PXWeb/en (accessed: 28.03.2023).
10. State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine: Official web-site. Available at: https://www.kmu.gov.ua/ (accessed: 27.03.2023).
11. Herasymenko, A. (2022) Macroeconomic aspects of the development of bank lending to industrial enterprises: challenges of today. *Economics & Education*. № *7*(3). P. 12–19. DOI: https://doi.org/10.30525/2500-946X/2022-3-2 (accessed: 29.03.2023).
12. Schwab, K. (2017) The Fourth Industrial Revolution. 1st edition. Great Britain: Portfolio Penguin.
13. Dolomanzhy, A. & Andalitska, I. (2023) Morning attack: infrastructure objects are hit [Rankova ataka: ye vluchannia v obiekty enerhostruktury]. *UNIAN Information Agency*. Available at: https://www.unian.ua/economics/energetics/rankova-ataka-u-kijivskiy-oblasti-vluchannya-v-energetichniy-ob-yekt-12122973.html (accessed: 27.03.2023).
14. Moroz, M. & Bondarenko, Ye. (2022) Industrial losses due to war [Zbytky promyslovosti cherez viinu]. *VoxUkraine*. Available at: https://voxukraine.org/zbytky-promyslovosti-cherez-vijnu/ (accessed: 27.03.2023).
15. Ministry of Economy of Ukraine: Official web-site. Available at: https://www.me.gov.ua (accessed: 31.03.2023).
16. Bohdan, T. (2023) Financial and economic consequences of the war [Finansovo-ekonomichni naslidky viiny]. *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (accessed: 31.03.2023).
17. Cabinet of Ministers of Ukraine: Official web-site. Available at: https://www.kmu.gov.ua (accessed: 31.03.2023).
18. Prerequisites for the post-war reconstruction of Ukrainian industry [Peredumovy povoiennoi vidbudovy ukrainskoi promyslovosti]. *UkraineInvest*. Available at: https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/21-10-22 (accessed: 31.03.2023).